

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วน

ตำบล : กรณีศึกษา อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

**The Leading Role of the Village Elders and Headmen in Enhancing the Local Democracy in the Territory of the Sub-District Administrative Organization.
Case Study: Prachantakham District, Prachinburi Province.**

ณรินทร์ งามวงศ์ (Narin Ngamvong) * วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (Varnadharm Kanchanasuvarna) **

ปธาน สุวรรณมงคล (Pathan Suvanamongkol) ***

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล โดยมุ่งศึกษา (1) สภาพของบทบาท (2) ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาท และ (3) บทบาทที่เหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจง 13 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เป็นแบบเจาะลึกและเผชิญหน้า พร้อมกับสังเกตการณ์กลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งศึกษาจากเอกสาร ผลงานวิจัย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านการปกครองราษฎร ส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการ, ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ปัจจุบันมีการดำเนินงานในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน, ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีการร่วมมือกันกับหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (2) ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาท ด้านการปกครองราษฎร ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคลในการสร้างความน่าเชื่อถือ ศรัทธา, ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย เกือบทุกพื้นที่เกิดความขัดแย้งในเรื่องเวรยาม, ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง หลังจากการเลือกตั้งทุกครั้ง มักจะเกิดการแบ่งแยกฝ่าย (3) บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านการปกครองราษฎร ควรพัฒนาศักยภาพให้ทันยุคสมัย, ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ควรปรับปรุงมาตรการและเพิ่มงบประมาณสนับสนุน, ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ควรสร้างแรงจูงใจในทุกมิติ เพื่อให้มีการเข้าร่วมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ บทบาท กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาธิปไตยท้องถิ่น พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช n-vong@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช stouproject@yahoo.com

*** รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช pstou13@hotmail.com

Abstract

The main objective of this study was aimed 1) to examine the leading role of the village elders and headmen in enhancing the local democracy in the territory of the Sub-district Administrative Organization, 2) problems and difficulties, and 3) the appropriate role of the respective village elders and headmen.

Methodologically, this study is a qualitative research. The Purposive Sampling was adopted to choose 12 samples. The instrument used included the in-depth interview, confrontation, and observation. In addition, the documents and researches and related theories were analyzed using the descriptive analysis.

The results showed as follows; 1) the role of the village elders and headmen on civil administration have embraced the bureaucratic practices. On maintaining the order and peace; procedures were carried out through the commission panel. On cooperation; it was executed for the local interest of the public. On the promotion of political participation, the multiple parties have been involved, 2) in the respect of the problems and difficulties; on government; it involved the particular issues of the village elders and headmen in convince a faith. The promotion of the post-election participation induced the fragmentation in the political parties, and lastly; 3) the appropriate role on the administration; it's suggested that potential development should be done regarding the modern village leaders. On maintaining order and peace, measures improvement should be conducted with an increase in supporting budgets. On coordination; the local interaction should be emphasized on regular basis, and lastly the promotion of the participation should be motivated for the increasing participation.

Keywords: Role, Village elders, Headmen, Local democracy, Sub-District Administrative Organization

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

ด้วยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 บัญญัติให้รัฐต้องให้ความสำคัญแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องทำเท่าที่จำเป็น สอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งจะกระทบถึงสาระสำคัญแห่งหลักการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นมิได้ นอกจากนี้ พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2552 บัญญัติให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นผู้ประสานงานระหว่างราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหัวหน้าราษฎรในตำบลหมู่บ้านของตน เป็นตัวแทนของทางรัฐหรือราชการตัวแทนของประชาชนหรือราษฎร และเป็นผู้นำชุมชนท้องถิ่น มีหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ของราษฎรเพื่อนำเสนอต่อส่วนราชการ มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญา และอำนาจหน้าที่อื่นๆ ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและแก้ไขปัญหากรณีต่างๆ เช่น ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ย ประนีประนอมและระงับความขัดแย้งในท้องถิ่น

จากความเป็นมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้มีความสำคัญต่อการปกครองท้องที่ ควบคู่กับการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นด้วย เนื่องจากการปกครองท้องถิ่น เป็นการกระจายอำนาจของรัฐ ที่ยึดหลักประชาธิปไตย จึงนำมาสู่ประเด็นว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านจะมีบทบาทอย่างไร ที่ช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยในพื้นที่รับผิดชอบเดียวกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ที่ปกครองตนเอง มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นองค์กรทางการเมืองสำคัญ อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีความเข้มแข็ง สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างบริบูรณ์ ทั้งนี้ โดยไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าว

ฉะนั้น การศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล จึงถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่ง ในการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการปกครองท้องที่ รวมถึงการเมืองการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและเป็นผลประโยชน์ที่ตรงตามความต้องการของประชาชนในตำบลและหมู่บ้านให้มากที่สุด โดยสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยท้องถิ่น และเกิดดีต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

2. เพื่อศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

3. เพื่อศึกษาบทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 13 คน ซึ่งทุกคนล้วนมีสถานที่ทำงานอยู่ในอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ นายอำเภอ 1 คน ท้องถิ่นอำเภอ 1 คน ปลัดอำเภอประจำตำบล 1 คน ประชาชนชาวบ้าน 2 คน นายก อบต. 2 คน กำนัน 3 คน และผู้ใหญ่บ้าน 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและเผชิญหน้า พร้อมกับสังเกตการณ์ กลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง อาทิ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ เอกสารกระทรวงมหาดไทย เอกสารจังหวัดปราจีนบุรี ตำราวิชาการทางรัฐศาสตร์ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ แนวคิดทฤษฎี และสถิติทางราชการ ตลอดจน Internet แล้วนำมาประมวลเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยโดยสังเขป

1. สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

1.1 ด้านการปกครองราษฎร

“ในปัจจุบันนี้ การตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ภายในตำบล หมู่บ้าน ใช้รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน นี่คือนิยามของการปกครองราษฎร ที่เสริม สร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น กล่าวคือ กิจกรรมทั้งปวงของ กม. ต้องมีการประชุม การชี้แจง การขอความคิดเห็นจากราษฎร และราษฎรทุกคนในตำบล หมู่บ้าน มีสิทธิที่จะรับหรือปฏิเสธกิจกรรมหรือโครงการใดก็ได้ ทั้งนี้ จะยึดถือมติของฝ่ายราษฎรเป็นหลัก ไม่ใช่ยึดถือความคิดเห็นของกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านฝ่ายเดียว”

1.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

“การรักษาความสงบเรียบร้อยนี้ หากจะมีการตั้งด่าน จัดเวรยาม หรือออกตรวจ ก็จะมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลัก มีฝ่าย อบต.มาช่วยเสริม บางครั้งก็จะร่วมมือกับผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล เพื่อสนธิกำลังทำการจับโจรผู้ร้าย พวกลักขโมย และตรวจหาสารเสพติด การที่มี อบต.ช่วยเสริม คือ จัด อปพร.มาช่วยดูแล จัดหาอุปกรณ์การตั้งด่าน ไฟฟ้า แสงสว่าง น้ำดื่ม และสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงาน ได้มีการประชุมร่วมกันกับราษฎรในพื้นที่ก่อน ทั้งนี้ เพื่อขอความคิดเห็นว่า จะตั้งด่านที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร มีใคร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

รับผิดชอบบ้าง โดยให้ทางราษฎรได้เสนอ ได้ซักถามกันในที่ประชุม แล้วตกลงร่วมกัน ก่อนปฏิบัติงานจริง ซึ่งตามที่กล่าวมานี้ ถือว่ามีผลเสริม สร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว”

1.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ให้ข้อมูลพื้นฐานเรื่องการเมือง การปกครองกับราษฎร โดยจัดให้มีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน แล้วก็ให้ราษฎรออกความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับหมู่บ้าน เมื่อมีการเลือกตั้งต่างๆ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะเน้นให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิใช้เสียง เลือกคนดี หรือให้ราษฎรแจ้ง ข่าว่าเรื่องการซื้อสิทธิขายเสียง ตามที่กล่าวนี้ เป็นบทบาทด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย”

2. ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

2.1 ด้านการปกครองราษฎร

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถ้าได้ตำแหน่งมาโดยมิใช่เป็นยอมรับที่แท้จริงจากราษฎรส่วนใหญ่ คือได้มาจากการซื้อเสียง ย่อมแสดงบทบาทด้านการปกครองราษฎร ไม่สมบูรณ์ แต่ถ้าได้ตำแหน่งมาโดยฉันทานุมัติของราษฎรส่วนใหญ่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกคน จะสามารถที่จะปกครองราษฎรได้ดี ฉะนั้น ที่มาแห่งอำนาจเป็น ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทด้านการปกครองราษฎร ที่มีผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ อบต.”

2.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

“พบว่ามีราษฎรกลุ่มหนึ่งที่ไม่ยอมให้ความร่วมมือในการดูแลความสงบ เช่น ไม่ออกไปอยู่เวรยาม เนื่องจาก เขาไม่พอใจในตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขามองว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่ยุติธรรม ไม่เป็นกลาง บางทีมี ลูกหลานของกลุ่มที่ไม่พอใจ คืบสุรา แล้วก็แกล้งเข้ามาเกร่ เพียงต้องการประชดผู้นำของตนเอง ที่ว่าทำไม ลูกหลานของผู้นำเสียได้ บางทีเอาเข้ามายาในพื้นด้วย แต่ทำไมไม่ดำเนินการ ลูกหลานคนอื่นกลับถูก ดำเนินการ งานด้านรักษาความสงบเรียบร้อย จึงถูกทำลายบ้าง นี่ก็ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อการ เสริมสร้างประชาธิปไตยอีกด้วย”

2.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประมาณ 1/3 ในพื้นที่ อบต. ของอำเภอประจันตคาม มักจะไม่ให้ความร่วมมือ และความสำคัญ กับการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดย อบต.เท่าที่ควร เนื่อง จากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนใหญ่ จะยึดติดกับคำสั่งของนายอำเภอเป็นหลัก นี่ก็ปัญหาอุปสรรคที่เป็นรูปธรรม การที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ถ้าไม่มีคำสั่งจากนายอำเภอออกมา เลยบทบาทด้านนี้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ไม่กระตือรือร้น ส่งผลกระทบต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ อบต.”

3. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

3.1 ด้านการปกครองราษฎร

“ในที่ประชุมราษฎร กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรทำหน้าที่เป็นผู้กำกับ ไม่ควรลงไปเล่นเอง หมายถึง ให้ราษฎรเขาแสดงบทบาท แล้วแค่ดูว่าเขาเล่นนอกเกมไหม ถ้าเล่นไหม สังคมก็จะเป็นปกติสุข และ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

จะไม่มีใครนิทราว่ากำนัน กับผู้ใหญ่บ้านเอาแต่พวกพ้องเข้ามา มีงบประมาณอะไร กองทุนอะไร ก็แจกแต่พวกตนเอง เป็นต้น ฉะนั้น บทบาทการตัดสินใจในที่ประชุม ปลดปล่อยให้เป็นบทบาทของราษฎรเอง ควรมีหน้าที่แค่ให้การสนับสนุน เท่านั้นก็พอ วิธีนี้จะทำให้ได้ทั้งหัวใจของราษฎรและประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย”

3.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

“การรักษาความสงบเรียบร้อย ไม่ควรปล่อยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำแต่เพียงลำพัง โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด มีแพร่ระบาดมาก ฉะนั้น ทุกภาคส่วนควรเข้ามาช่วยกัน เช่น ตำรวจ อำเภอ ทุกหน่วยราชการ การ และภาคเอกชน ควรหันมาร่วมมือกัน งานด้านนี้ จึงจะสัมฤทธิ์ผล และก่อเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งการที่หลายฝ่ายหันมาช่วยกันดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในพื้นที่ ก็จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการป้องกันภัยของสังคมได้ง่ายขึ้น และยังส่งผลเชิงบวกต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังเกิดอานิสงส์ต่อประชาธิปไตยระดับชาติด้วย”

3.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรทำให้ราษฎรมีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยเฉพาะโครงการต่างๆ ควรทำความเข้าใจให้ราษฎรได้รับรู้ถึงผลดีหรือผลเสียที่จะได้รับก่อน จากนั้นก็ให้ราษฎรได้ตัดสินใจกันเองว่าจะเอาหรือไม่เอาโครงการนั้นๆ ไม่ควรไปชี้นำ กล่าวคือ ควรเน้นให้ราษฎรรู้สึกว่าเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีประชุมราษฎรอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้ราษฎรได้พูดคุยซักถาม ได้แสดงความคิดเห็น ได้ลงมติ นี่คือการเสริมสร้างประชาธิปไตยแล้ว”

อภิปรายผลการวิจัยโดยสังเขป

1. สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล

1.1 ด้านการปกครองราษฎร

“ในปัจจุบันนี้ การตัดสินใจดำเนินการต่างๆ ภายในตำบล หมู่บ้าน ใช้รูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน นี่คือลักษณะของการปกครองราษฎร ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น กล่าวคือ กิจกรรมทั้งปวงของ กม. ต้องมีการประชุม การชี้แจง การขอความคิดเห็นจากราษฎร และราษฎรทุกคนในตำบล หมู่บ้าน มีสิทธิที่จะรับหรือปฏิเสธกิจกรรมหรือโครงการใดก็ได้ ทั้งนี้ จะยึดถือมติของฝ่ายราษฎรเป็นหลัก ไม่ใช่ยึดถือความคิดเห็นของกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านฝ่ายเดียว”

เนื่องจากหมู่บ้านเป็นหน่วยงานปกครองขนาดเล็กที่อยู่ในอาณาเขตขององค์กรท้องถิ่นขนาดเล็ก (เช่น ในพื้นที่ อบต.) เปิดโอกาสให้ราษฎรเลือกคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และในการประชุมเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ของหมู่บ้าน ราษฎรสามารถร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอ คัดค้าน หรือสอบถามได้ แล้วจบที่ยึดมติของราษฎรส่วนใหญ่เป็นหลัก ตรงกับที่ ดาห์ล และ ทัฟท์ (Dahl, Robert A. and Tufte, Edward R. 1973: 135) กล่าวว่า “ในเมืองขนาดเล็กหรือในองค์กรท้องถิ่นขนาดเล็ก ควรหาโอกาสเพิ่มบทบาทของประชาชนในการดูแลบริหารบ้านเมืองให้มากขึ้น”

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

1.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

“การรักษาความสงบเรียบร้อยนี้ หากจะมีการตั้งด่าน จัดเวรยาม หรือออกตรวจ ก็จะมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลัก มีฝ่าย อบต.มาช่วยเสริม บางครั้งก็จะร่วมมือกับผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล เพื่อสนธิกำลังทำการจับโจรผู้ร้าย พวกลักขโมย และตรวจหาสารเสพติด การที่มี อบต.ช่วยเสริม คือ จัด อบพร.มาช่วยดูแล จัดหาอุปกรณ์การตั้งด่าน ไฟฟ้า แสงสว่าง น้ำดื่ม และสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงาน ได้มีการประชุมร่วมกันกับราษฎรในพื้นที่ก่อน ทั้งนี้ เพื่อขอความคิดเห็นว่าจะตั้งด่านที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร มีการรับผิดชอบบ้าง โดยให้ทางราษฎรได้เสนอ ได้ซักถามกันในที่ประชุม แล้วตกลงร่วมกัน ก่อนปฏิบัติงานจริง ซึ่งตามที่กล่าวมานี้ ถือว่ามีผลเสริม สร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว”

การมีส่วนร่วมของราษฎรในการรักษาความสงบเรียบร้อย และในการประชุมร่วมกันดังกล่าว นับว่าเป็นการมีส่วนร่วม รวมทั้งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเมืองท้องถิ่น และเป็นแนว ทางของประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น สอดคล้องกับที่ ปธาน สุวรรณมงคล (2554: 42) ได้กล่าวไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง นับเป็นการมีส่วนร่วมพื้นฐานที่สำคัญของการเมืองท้องถิ่น ในระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ ก็เพราะว่า พลเมืองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดของรัฐ และพลเมืองได้ใช้อำนาจผ่านระบบตัวแทนที่เลือกเข้าไปทำหน้าที่ในสถาบันทางการเมืองต่างๆ ในระดับชาติและระดับท้องถิ่น”

1.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ให้ข้อมูลพื้นฐานเรื่องการเมือง การปกครองกับราษฎร โดยจัดให้มีการประชุมเป็นประจำทุกๆ เดือน แล้วก็ให้ราษฎรออกความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับหมู่บ้าน เมื่อมีการเลือกตั้งต่างๆ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะเน้นให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิใช้เสียง เลือกคนดี หรือให้ราษฎรแจ้งข่าวว่าเรื่องการเมืองซื้อสิทธิขายเสียง ตามที่กล่าวนี้ เป็นบทบาทด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย”

กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทหรืออำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคม เช่น ให้ข่าวสารราชการกับราษฎร จัดให้มีการประชุมหมู่บ้าน ให้ราษฎรแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เมื่อเลือกตั้งจะให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิใช้เสียง หรือให้แจ้งข่าวการซื้อเสียง เป็นต้น สอดคล้องกับที่ ธนพร คล้ายกัน (2541: 9) ให้ความหมายว่า “บทบาทเป็นการกระทำหรือแบบแผนของพฤติกรรมต่างๆ ตามสิทธิ อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบของสถานภาพทางสังคมของบุคคล”

2. ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

2.1 ด้านการปกครองราษฎร

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถ้าได้ตำแหน่งมาโดยมิใช่เป็นยอมรับที่แท้จริงจากราษฎรส่วนใหญ่ คือได้มาจากการซื้อเสียง ย่อมแสดงบทบาทด้านการปกครองราษฎรไม่สมบูรณ์ แต่ถ้าได้ตำแหน่งมาโดยฉันทานุมัติของราษฎรส่วนใหญ่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกคน จะสามารถที่จะปกครองราษฎรได้ดี ฉะนั้น ที่มาแห่งอำนาจเป็นปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทด้านการปกครองราษฎร ที่มีผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่ อบต.”

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้ตำแหน่งมาโดยชอบธรรม บทบาทที่ออกมาจะเป็นที่ยอมรับ แต่ถ้ามีที่มาของอำนาจโดยมิชอบ บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ ก็จะเคลื่อนไหวไปในทิศ ทางเดียวกับที่มาของอำนาจ ด้วย ตรงกับที่ อานนท์ อาภาภิรม (2516: 24) กล่าวว่า “สถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งควบคู่กันไป แต่อย่างไรก็ดี บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งนั้นๆ เพราะฉะนั้น บทบาทจึงเป็นรูปการณ ที่เคลื่อนไหว”

2.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

“พบว่ามีราษฎรกลุ่มหนึ่งที่ไม่ยอมให้ความร่วมมือในการดูแลความสงบ เช่น ไม่ออกไปอยู่เวรยาม เนื่องจากเขาไม่พอใจในตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เขามองว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ยุติธรรม ไม่เป็นกลาง บางทีมีลูกหลานของกลุ่มที่ไม่พอใจ คืบสุรา แล้วก็แกล้งเข้ามาเกร เพียงต้องการประชดผู้นำของตนเอง ที่ว่าทำไมลูกหลานของผู้นำเสพยาได้ บางทีเอายาเข้ามาขายในพื้นที่ด้วย แต่ทำไมไม่ดำเนินการ ลูกหลานคนอื่นกลับถูกดำเนินการ งานด้านรักษาความสงบเรียบร้อย จึงถูกทำลายบ้าง นี่คือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ส่งผลกระท กระทบต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยอีกด้วย”

กล่าวคือ เมื่อได้เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ควรมีบทบาทที่ดี และยุติธรรม ถ้าพฤติกรรมจริงหรือ บทบาทที่แสดงออก ไม่ใช่บทบาทที่ควรจะเป็น ก็ย่อมมีปฏิกิริยาทางลบจากราษฎร สอดคล้องกับที่ เบอร์โล (Berlo, David K. 1966: 272) ได้อธิบายว่า “บทบาทที่ควรจะเป็น (Role should be) คือ บทบาทที่ไม่แน่นอนเสมอไป จะเหมือนกับพฤติกรรมจริงๆของคน ที่ครองฐานะ ตำแหน่งนั้น เพราะพฤติกรรมจริงๆนั้น เป็นผลของปฏิกิริยาของคน ที่ครองฐานะ ตำแหน่ง ที่มีต่อบท บาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้าร่วมในพฤติกรรม และเครื่องกระตุ้นที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม”

2.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประมาณ 1/3 ในพื้นที่ อบต. ของอำเภอประจันตคาม มักจะไม่ให้ความร่วมมือและความสำคัญ กับการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดย อบต.เท่าที่ควร เนื่อง จากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนใหญ่ จะยึดติดกับคำสั่งของนายอำเภอเป็นหลัก นี่คือนโยบายอุปสรรคที่เป็นรูปธรรม การที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ถ้าไม่มีคำสั่งจากนายอำเภอออกมา เลยบทบาทด้านนี้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ไม่กระตือรือร้น ส่งผลกระท กระทบต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ อบต. ”

กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคลที่สังคมส่วนหนึ่ง (ฝ่ายท้องถิ่น) คาดหมายว่าจะเป็นผู้ดำเนินการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ราษฎรมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมือง แต่ในวัฒนธรรมของกลุ่มกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่กำหนดขึ้นนั้น (ยึดคำสั่งนายอำเภอ) อาจจะแสดงออกไปอีกในสถานะอีกอย่างหนึ่ง (เพิกเฉย) สอดคล้องกับที่ อุทัย หิรัญโต (2526: 197) ได้อธิบายว่า “บทบาทเป็นหน้าที่ (Function) หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (Expected Behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่งๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้น บทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคล ในสถานะหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน”

3. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล

3.1 ด้านการปกครองราษฎร

“ในที่ประชุมราษฎร กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรทำหน้าที่เป็นผู้กำกับ ไม่ควรลงไปเล่นเอง หมายถึง ให้ราษฎรเขาแสดงบทบาท แล้วแค่ดูว่าเขาเล่นนอกเกมไหม ถ้าเล่นไหม สังคมก็จะเป็นปกติสุข และจะไม่มีใครนิทนาบกำนัน กับผู้ใหญ่บ้านเอาแต่พวกพ้องเข้ามา มีงบประมาณอะไร กองทุนอะไร ก็แจกแต่พวกตนเอง เป็นต้น ฉะนั้น บทบาทการตัดสินใจในที่ประชุม ปล่อยให้เป็นบทบาทของราษฎรเอง ควรมีหน้าที่แค่ให้การสนับสนุน เท่านั้นก็พอ วิธีนี้จะทำให้ได้ทั้งหัวใจของราษฎรและประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย”

กล่าวคือ การตัดสินใจต่างๆ ในที่ประชุมราษฎร ควรปล่อยให้เป็นอิสระของราษฎรเท่านั้น โดยเฉพาะงานที่เป็นบทบาทของ อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรตีกรอบบทบาทของตัวเองไว้ให้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรศักดิ์ จิระธรรมประดับ (2547: บทคัดย่อ) ที่พบว่า “ควรจะต้องมีการทบทวนพิจารณาถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบลให้ชัดเจน มิให้ปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกัน”

3.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

“การรักษาความสงบเรียบร้อย ไม่ควรปล่อยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำแต่เพียงลำพัง โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด มีแพร่ระบาดมาก ฉะนั้น ทุกภาคส่วนควรเข้ามาช่วยกัน เช่น ตำรวจ อาเภอ ทุกหน่วยราชการ และภาคเอกชน ควรหันมาร่วมมือกัน งานด้านนี้ จึงจะสัมฤทธิ์ผล และก่อเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งการที่หลายฝ่ายหันมาช่วยกันดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในพื้นที่ ก็จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการป้องกันภัยของสังคมได้ง่ายขึ้น และยังส่งผลเชิงบวกต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังเกิดอานิสงส์ต่อประชาธิปไตยระดับชาติด้วย”

การรักษาความสงบเรียบร้อย โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด นอกจากการที่กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากหลายฝ่าย เพื่อมาช่วยแก้ไขปัญหาก็แล้ว ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านเอง ควรมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การรับรู้ปัญหาชุมชน และประสบการณ์สำหรับงานนี้ด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ อากร สุธาบัณฑิตพงศ์ (2547: บทคัดย่อ) ที่พบว่า “ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การรับรู้ปัญหาชุมชน และประสบการณ์ในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยยาเสพติด มีความสัมพันธ์กับบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยยาเสพติด”

3.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรทำให้ราษฎรมีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยเฉพาะโครงการต่างๆ ควรทำความเข้าใจให้ราษฎรได้รับรู้ถึงผลดีหรือผลเสียที่จะได้รับก่อน จากนั้นก็ให้ราษฎรได้ตัดสินใจกันเองว่าจะเอาหรือไม่เอาโครงการนั้นๆ ไม่ควรไปชี้นำ กล่าวคือ ควรเน้นให้ราษฎรรู้สึกว่าเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีประชุมราษฎรอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้ราษฎรได้พูดคุยซักถาม ได้แสดงความคิดเห็น ได้ลงมติ นี่คือการเสริมสร้างประชาธิปไตยแล้ว”

การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยราษฎร ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น หรือระดับชาติ เป็นเรื่องที่ควรเน้น เพราะว่ามีผลในทางใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจของส่วนกลางด้วย ดังที่ ไวนเนอร์ (Weiner, Myron 1971: 159-204) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออก เพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล หรือผู้นำประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ตลอดจนสถาบันการ เมืองต่างๆ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมาย และผิดกฎหมาย”

ข้อเสนอแนะ

1. กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ควรนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไปใช้ประกอบการพิจารณาในการวางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครองราษฎร ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยทั่วไป
2. ควรมีการปรับปรุงด้านความเชื่อมโยงสภาพของการทำงานระหว่างกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ให้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากยิ่งขึ้น
3. กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับมติให้เป็นประธานในการประชุม ถ้าในกรณีมีการลงมติเรื่องต่างๆ แต่ปรากฏว่าคะแนนที่ลงมติดังกล่าวกัน ควรให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับแต่งตั้งโดยเสียงส่วนใหญ่ให้เป็นประธานนั้น มีสิทธิ์ออกเสียงตัดสินใจขาดได้
4. การปฏิบัติหน้าที่ในการตั้งด่านและออกตรวจ เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดเป็นระเบียบปฏิบัติว่าให้บันทึกหลักฐานการทำงานเป็นวิดีโอ ระบุวันเวลาและสถานที่ในการทำงานด้วยทุกครั้ง
5. ควรมีประเมินผลการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยประชาชนในรอบ 1-2 ปี ว่าผ่านกับ ไม่ผ่าน สำหรับฝ่ายดำเนินการเรื่องนี้ให้เป็นหน้าที่ขององค์กรกลาง ถ้าไม่ผ่านการประเมิน 2 ครั้งติดต่อกัน ก็ให้พ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้ ควรกำหนดไว้เป็นกฎหมายชัดเจน
6. ในการเข้าประชุมร่วมกันระหว่างกำนันผู้ใหญ่บ้านกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดๆ ควรกำหนดเป็นข้อกฎหมายไว้ว่า ถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือ หรือขาดประชุมตั้งแต่กี่ครั้งขึ้นไป โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร จะมีการลงโทษทางวินัย
7. ควรให้มีงบประมาณหมู่บ้าน งบประมาณตำบล โดยไม่เกี่ยวข้องกับงบประมาณที่ได้รับสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ควบคุมดูแลโดยคณะกรรมการตำบล หรือ คณะกรรมการหมู่บ้าน แล้วแต่กรณี
8. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านการปกครองราษฎร ควรพัฒนาศักยภาพให้ทันยุคสมัย, ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ควรปรับปรุงมาตรการและเพิ่มงบประมาณสนับสนุน และด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ควรสร้างแรงจูงใจในทุกมิติ เพื่อให้มีการเข้าร่วมมากยิ่งขึ้น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- ชนพร คล้ายกัน (2541) บทบาทคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบลกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชน กรุงเทพมหานคร ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 1
- ปธาน สุวรรณมงคล (2554) การเมืองท้องถิ่น: การเมืองของใคร โดยใคร เพื่อใคร นนทบุรี จตุพรดีไซน์
- สรศักดิ์ จิระธรรมประดับ (2547) “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษากรณีอำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก” ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา
- อากร สุธาบัณฑิตพงศ์ (2547) “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการสร้างหมู่บ้านปลอดยาเสพติดในจังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) สาขารัฐศาสตร์ ภาควิชา รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- อานนท์ อาภาภิรม (2516) *สังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุทัย หิรัญโต (2526) *คัมภีร์นักปกครอง* กรุงเทพมหานคร บรรณกิจ
- Berlo, David K. (1966). *The Process of Communication*. New York: Holt, Rinehart & Winston Bangkok: Kurusapha Press.
- Weiner, Myron. (1971). *Comparative Politics*. Princeton University Press.